

УДК 343.37

О. В. ТИХОНОВА

Олена Вікторівна Тихонова, доктор юридичних наук, професор Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ ВІД ЗЛОЧИННИХ ПОСЯГАНЬ В ПЕРІОД ПЕРЕБУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ПІД ПРОТЕКТОРАТОМ ІНШИХ КРАЇН

Захист економічної системи держави від протиправних посягань перебуває під пильною увагою з боку законодавця. Постійно відбувається вдосконалення кримінально-правових норм, які встановлюють відповідальність за порушення суспільних відносин у сфері господарської діяльності.

Вітчизняні науковці приділяють увагу вивченню особливостей кримінально-правової охорони зазначеної сфери у різні періоди соціально-політичного розвитку України. Окремі аспекти досліджуваної проблематики було висвітлено в роботах П. П. Андрушка, А. С. Беницького, Р. А. Волинця, Н. О. Гуторової, О. О. Дудорова, Р. О. Мовчана, В. Р. Мойсика, В. О. Навроцького, І. В. Сингаївської, Є. Л. Стрельцова, М. І. Хавронюка, С. В. Хилюк та інших. Водночас узагальнений погляд на тенденції кримінально-правової охорони суспільних відносин у певний історичний період допоможе визначити закономірності віднесення до переліку суспільно небезпечних окремих діянь залежно від особливостей суспільно-політичних процесів, які відбуваються у суспільстві.

Протягом декількох століть землі Україні перебували під протекторатом різних країн, залежно від чого і змінювалось правове регулювання суспільних відносин. Не є винятком охорона суспільних відносин від злочинних посягань, у тому числі, й у сфері економічної діяльності. На початку XIV ст. на території України-Руси діяла «Руська Правда» та інші джерела права, що застосовувались у державах, під протекцією яких перебувала Україна. У період Литовсько-польської доби не було чітко визначено відповідальність за економічні злочини. Наприклад, у Судебнику великого князя Казимира Ягайловича, що було створено з метою наділення землевласників інструкціями щодо порядку розгляду справ у вотчинних судах, які виникали між підданими різних панів, та встановлення системи покарань¹, жодного слова не було про фальшивомонетництво або несплату податків. Водночас цей законодавчий акт містив статті, присвячені крадіжці, привласненню прибудної худоби та виведенню невільної челяді. Тобто йшлося лише про злочини майнового характеру² і жодної згадки – про злочини економічного характеру.

У подальшому про окремі аспекти захисту економічної системи держави йшлося в розділі I Статуту Великого князівства Литовського третьої редакції 1588 р. «О персоне нашей г[о]с[по]д[а]рської» в «Артикуль 17», у якому містилася норма «О фальшованью монеты, о мынцахъ и о золотарохъ», відповідно до якої було передбачено відповідальність за підроблення монети: «Тежъ хто бы монету нашу фалшоваль, переправоваль и обрезаваль, такъ тежъ мынцары наши, которие золото, серебро и инъшую матерейю, належачую и прислухающую ку мынцы, фальшовали бы, зливали и мешали ку пожитку своему а ку шкоде речи посполитое, а того бы се на нихъ досветъчано, тые маюут быти на горле огнемъ карани безъ милосердья. По тому жъ и золотары, которие золото, серебро фальшуют и межы того мешають медь, цынъ або оловъ, а в томъ были бы дознани, тогда сами на горъле огнемъ маюут быть карани, а зъ ихъ маетности тому, кому шкоду учинили, маеть быть плачено. Ведъ же работа тая и матерейя, безъ которое бы тое ремесло ихъ справовано быти не могло, подлугъ звыклости ее то фальшомъ розумоно быти не маеть». У подальшому ця норма була перенесена з Литовського статуту до Уложенья 1649 року.

У зазначеному Уложенні було вперше закріплено системну правову охорону формування доходів, у якому визначено окремі діяння, що посягали на систему оподаткування, а саме: об'їзд мостів у зимовий час рікою по льоду для уникнення сплати «мостовини»; образи, побой, пограбування, пов'язані зі стягненням мита; неправомірне стягнення мита з феодалів та осіб, які від них залежали; намагання «служилых людей» провезти торгових людей та їх товарів під прикриттям «служилых людей» тощо.

Якщо особа не сплачувала податки та мито, їй призначався «правеж», тобто побиття тонким гнучким прутом по оголеним голілкам. Тривалість «правежу» залежала від розміру несплаченого податку. Таке покарання застосовувалося не лише до винної особи, а також до її поручителя або осіб, які залежали від винної особи (холопи, селяни).

На межі XVIII ст. відбулося подальше розгалуження податкової системи. Було запроваджено низку нових податків, зокрема військові. Таке ускладнення податкових правовідносин призвело до посилення відповідальності за їх учинення. Несплата податків та мита належала до особливого складу службових злочинів – «казнокрадство». Відповідальність за такі діяння було передбачено в різних правових актах. Наприклад, було встановлено відповідальність за несплату мита та приховане провезення алкогольних виробів у вигляді конфіскації зазначеного товару на користь держави, царя (Указ «Про мито з напоїв, які ввозяться» від 06.10.1699). Іншим нормативно-правовим актом було встановлено відповідальність купців і торговельних людей за те, що вони приховують товар від мита й податків. Передбачалось стягування з них «штрафних грошей». У цей період було скасовано «правеж» за податкові правопорушення, який замінено примусовими роботами³.

Особливістю забезпечення економічної безпеки держави в її податковій сфері того часу можна назвати розрізненість норм, у яких було передбачено відповідальність за досліджувані порушення. Зокрема, в Уставі про акцизні збори⁴ за порушення встановленого порядку збирання «питейного» й «табачного» зборів, акцизу на цукор, акцизу на сірники тощо була передбачена як адміністративна, так і кримінальна відповідальність. Крім цього, Устав містив низку статей, у яких було передбачено відповідальність за зберігання або збут напоїв без сплати акцизу, якщо було відомо про їх приховування від сплати останнього (ст. 1102), за підроблення печаток, пломб, маркувань, які накладалися на посуд з напоями казенним управлінням (ст. 1135)⁵.

Однією з особливостей протиправних посягань на податкову складову економічної системи країни можна назвати поширення так званих акцизних порушень. Це пояснюється тим, що в загальному обсязі податкових надходжень переважали саме надходження у вигляді акцизних зборів. Акцизні правопорушення виявлялися в реалізації підакцизних товарів без відповідних ярликів, які засвідчували сплату акцизного збору. Проте не лише акцизні правопорушення посягали на порядок формування дохідної частини державної казни. Вчинювалися також й інші правопорушення, зокрема різні фальсифікування у фінансовій звітності шляхом перенесення сум з одного рахунку на інший, поєднання кількох рахунків в один, виокремлення з одного інших рахунків та інших подібних маніпуляцій з бухгалтерською документацією. Найпоширенішим способом ухилення від сплати податків було приховування джерел доходу або подання неправдивих відомостей про доходи.

Аналіз першоджерел, у яких було передбачено кримінальну відповідальність за вчинення економічних злочинів, доводить, що вони належали до особливо небезпечних адже безпосередньо стосувалися інтересів державної влади та могли призвести до втрати довіри до неї. Зазначений висновок зроблено спираючись на віднесення досліджуваних діянь до розділів, присвячених протиправним діянням, спрямованим проти князя.

Стрімкий розвиток законодавства, що забезпечувало захист економічної системи держави від злочинних посягань, відбувся під час перебування України в складі Російської імперії. Першою нормою, в якій було чітко встановлено відповідальність за злочини, які дестабілізували нормальне функціонування економічної системи держави, зокрема, за зловживання з грошима державної казни, був Військовий артикул 1715 року. Зокрема, в Артикулі 194 були визначені діяння, що визнавалися протиправними, а саме: приховування казенних коштів, їх викрадення або використання на власну користь, а також неповідомлення про зазначені факти. Покарання за такі діяння було суворим – позбавлення життя.

У ті часи були спроби систематизувати чинне законодавство, зокрема, шляхом систематизації окремих злочинів, у тому числі й тих, які становили загрозу безпеці економічної системи держави. До таких спроб, наприклад, можна віднести проекти кримінальних Уложень. Так, у проекті елизаветинських комісій 1754–1766 рр. у гл. 54 були передбачені окремі норми: § 8 – злісне банкрутство, § 14 (гл. 17 ст. 34 Уложення) – відмова від свого підпису на векселі. У Зведенні Законів – ст. 755 – підроблення векселів – підписування векселя не належною особою або складання його іншим підробним способом; ст. 735 – співучасть у підробленні у випадку вимоги платежу за завідомо зниклим або викраденим векселем.

Більш широкий перелік злочинів, які посягали на економічну систему держави, було визначено в Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 р., у якому їм було присвячено цілий розділ V «Про злочини та проступки по службі державній та суспільній». Зазначений розділ, зокрема, містив такі глави: III «Про протизаконні проступки службових осіб при зберіганні та управлінні майном, яке було їм ввірено по службі», V «Про злочини та проступки казначей та взагалі чиновників, яким було довірено зберігання грошових сум», VI «Про протизаконні проступки чиновників при укладанні підрядів та поставок, прийманні речей, які постачаються до казни, та здійсненні публічного продажу».

У цей самий час було встановлено відповідальність за ухилення від сплати митних платежів – спочатку в Митному статуті (1819 р.), а в подальшому – в Уложенні про покарання (1845 р.). Розвиток охорони зазначених відносин відбувся в цьому ж Митному статуті (1892 р. та 1906 р.). Остаточне формування системи охорони суспільних правовідносин, що виникають у процесі нарахування та сплати митних платежів, відбулося в Уложенні про покарання кримінальні та виправні (1910 р.). У зазначеному акті ці норми було включено до розділу VII «Про злочини та проступки проти майна та доходів казни».

На підставі дослідження наведених норм доцільно виділити окремі групи злочинів відповідно до зовнішнього вияву щодо предмета злочину:

– що вчинювалися шляхом безпосереднього впливу на нього або вчинення з ним певних операцій, зокрема: використання на свою користь казенного майна, грошей, банківських білетів, облігацій тощо тим, кому ці цінності довірені в межах функціональних обов'язків, а також знищення, пошкодження або зменшення вартості казенних цінностей; необережне зберігання казенних грошей; видача казначесм казенних грошей у випадках, які не були передбачені законом або не санкціоновані вищим керівництвом, їх видача з порушенням установлених строків або надання в борг від власного імені або від імені своїх родичів, без дозволу казенних палат або безпосереднього керівництва, або загалом з порушенням порядку або вимог актів щодо надання коштів; приховування казенних коштів, що надійшли, або перебільшення витрачених сум (покарання у вигляді штрафу вдвічі більшого за суму приховану або перебільшену). Отже, предметом злочину є фактично майно держави (або казни), яке надається або передається злочинним шляхом. Про особливу небезпечність зазначених посягань свідчить відсутність визначеного розміру цінностей, щодо яких учинялися протиправні діяння, для того, щоб вчинене визнати злочином. Таким чином, законодавець вважав достатньо небезпечним власне факт посягання на цілісність державної казни, або, іншими словами, бюджетної системи;

– що вчинювалися шляхом опосередкованого впливу на казенні цінності – порушення встановленого порядку керування процесом надходження або вибуття товарів з казни, зокрема: протиправні діяння, вчинювані під час укладання договорів підядру або постачання товарів до казни (у тому числі у випадку, коли особа, з якою було укладено таку угоду, не відповідала вимогам, установленим законодавством для таких осіб) під час приймання таких товарів або під час проведення відкритих торгів такими товарами (змова чиновника з підприємством, яке бере участь у торгах, укладання будь-яких грошових угод з підрядчиками та постачальниками, які є контрагентами підприємства, на якому працює чиновник; придбання майна, що реалізується з відкритих торгів, безпосередньо особою, яка проводить торги або через підставних осіб);

– що стосувалися казенних коштів, але предметом діянь були різні бухгалтерські документи, зокрема: надання особі, яка сплатила кошти, квитанції або розписки без оформлення відповідного документа або неналежне оформлення такого документа; втрата гербових бланків, призначених для надання квитанції; пошкодження аркушів касової книги, внесення до них невстановлених корегувань або загалом знищення чи приховування бухгалтерських книг або квитанцій, отриманих від приватних осіб, які підтверджують отримання коштів.

Отже, в Уложенні 1845 р. законодавець намагався встановити відповідальність за всі можливі випадки посягань на економічну систему держави. При цьому ним було розмежовано відповідальність залежно від форми вини: за необережні злочини – догана або звільнення з посади та обов'язок відшкодувати шкоду, за навмисне діяння – позбавлення життя або заслання на каторгу.

Економічна система держави зазнавала суттєвого негативного впливу також внаслідок діяльності фальшивомонетників. У нормативно-правових актах того часу було передбачено відповідальність таких осіб за фальшивомонетництво. Так, у 1715 р. було прийнято Військовий артикул, в артикулі 199 глави XXII якого передбачалася смертна кара за «битие лживой монеты». Зазначена норма встановлювала чіткий перелік діянь, що посягали на грошову систему держави, а саме:

- виготовлення монети не тією особою, яка була визначена державою;
- додавання до срібла міді, олову або свинцю;
- зменшення належної маси монети.

Якщо за вчинення перших двох діянь особі призначалася смертна кара, то за останнє передбачено альтернативне покарання: або смертна кара, або позбавлення майна та честі.

Крім Військового артикула, відповідальність за фальшивомонетництво була передбачена й у Морському статуті (1720 р.). Злочинними визнавалися діяння, такі самі, як і у Військовому артикулі. Відрізнялося лише покарання – відсутня була смертна кара шляхом спалювання, а за зменшення належної маси монети смертна кара загалом не передбачалась, а накладалося покарання у вигляді відсилання на довічну каторгу.

Отже, у законодавстві часів Петра I – Воїнському артикулі (1716 р.) та Морському статуті (1720 р.) була передбачена відповідальність за підроблення грошових знаків.

Однією з норм, яка певним чином забезпечувала економічну безпеку держави, була норма, в якій встановлено відповідальність за так зване злісне банкрутство. Зазначалося, що це діяння вчинювалося за допомогою фіктивних угод, приховування майна та фальшивого ведення торговельних книг⁶. Фактично під злісним банкрутством розуміли фіктивне банкрутство, що вчинялося шляхом обману та було спрямоване щодо певного кредитора.

В Уставі про покарання, що накладалися мировими судьями, було передбачено відповідальність за надання позичок з порушенням правил щодо поповнення застави, якщо вона зменшувалась, а також за зміну протягом доби відсоткової ставки за позичками (ст. 472), за надання капіталу в позику з надмірними відсотками та під забезпечення надто великої неустойки, якщо позичальник був змушений погодитися з такими умовами або якщо ці умови кредитором були приховані (наприклад, якщо зростання було включено до капітальної суми, у вигляді сплати за зберігання або неустойки тощо) (ст. 1802)⁷.

У цей самий період відбувається вдосконалення законодавчої охорони суспільних відносин у сфері обігу цінних паперів. Перший законодавчий акт, у якому згадується про «подлог» векселів – Вексельний устав 1729 року. У зазначеному акті достатньо детально визначено це правопорушення та розмежовано шахрайство,

яке було вчинено шляхом надання до «взыскания» векселя, який уже втратив свою силу, та «подлог» векселів: «а ежели кто подъ руки кого нибудь въ векселяхъ подпишется и тьмъ или инымъ образомъ съдѣласть воровски вексель и въ томъ пойманъ и обличень будетъ, такимъ за оное воровство чинить казнь по Уложенію». Тобто мається на увазі, з одного боку, підроблений підпис на векселі, а з другого – будь-яке інше підроблення цього документа. Для того, щоб був склад злочину, достатньо лише факту навмисного підроблення. Водночас для того, щоб злочин був закінченим, не обов'язковим було використання підробленого векселя. Визначивши детально склад злочину – підроблення векселів, при встановленні покарання за «подлог» векселів Вексельний устав посилався на Уложення 1649 року. Але в Уложенні в кількох статтях йшлося про підроблення, тому в судовій практиці спостерігалися різні підходи при винесенні вироку за «подлог» векселів. А в подальшому, в Указі Катерини II від 16 вересня 1774 р. № 14189, «подлог» векселів прирівнювався до крадіжки⁸.

Подальше забезпечення безпеки економічної системи держави від злочинних посягань відбувалося двома шляхами: визначення нових діянь злочинними та утворення певного державного органу, покликаного виявляти факти підроблення монети або цінних паперів.

Щодо першого напрямку, в Уложенні про покарання кримінальні та виправні (1845 р.) було передбачено окрему главу «Про порушення статутів монетних», яку було включено до розділу VII «Про злочини та проступки проти майна та доходів казни». У зазначеній главі (ст. ст. 556–567) перераховано різні діяння, що належали до фальшивомонетництва, та була розмежована відповідальність за підроблення або зменшення вартості монети й відповідальність за підроблення державних кредитних паперів. Також у цьому ж розділі було встановлено відповідальність за підроблення цінних паперів та інші діяння, пов'язані з таким підробленням, зокрема, у ст. ст. 571, 573, 574, 576–578. До відповідальності особи притягалися не лише за безпосереднє підроблення державних кредитних білетів, білетів державного казначейства, білетів кредитних установ, а також за допомогу та пособництво в цьому, за збут підроблених паперів, завезення фальшивих цінних паперів із-за кордону, за неповідомлення про тих, хто підробляв або розповсюджував цінні папери, за розголошення особливостей виготовлення державних кредитних паперів або про їх таємні ознаки. У наступній редакції Уложення було введено також відповідальність за аналогічні дії, предметом яких були векселі (ст. 1160). Також цим документом (ст. ст. 1312–1345) встановлено відповідальність так званих гравців фондового ринку – біржових маклерів, гофмаклерів, біржових нотаріусів та корабельних маклерів за посередництво при укладанні угод між особами, які не мали на це право; завчасне оголошення торговельної угоди, незважаючи на заперечення продавця або покупця тощо.

Водночас у перерахованих нормах не було визначено способи підроблення грошей і цінних паперів, хоча кожна норма встановлювала відповідальність за окреме діяння, а саме: підроблення державної монети, підроблення іноземної монети, пособництво в підробленні монети, неповідомлення про підроблення монети, переплавлення державної монети, ввезення підробленої державної або іноземної монети з-за кордону та введення її в обіг, зменшення маси монети, підроблення кредитних паперів, державних кредитних білетів, білетів державного казначейства, інших білетів кредитних установ.

Зазначена систематизація норм, що встановлювали в Уложенні про покарання кримінальні та виправні відповідальність за підроблення монет, свідчить про загрозу окреслених діянь саме економічній системі держави. Це пояснюється наявністю державної монополії на вироблення грошей. У той час навіть існувала думка, що зазначені діяння призводять до порушення однієї з основних умов міцності економічного розвитку та економічної безпеки держави⁹. Передбачивши в розділі VII «Про злочини та проступки проти майна та доходів казни» відповідальність за протиправні діяння, предметом яких виступали не тільки грошові знаки, а й цінні папери, державою були створені умови для забезпечення інтересів не лише держави, а й приватних фінансово-кредитних установ. За таких обставин відбулися значні позитивні зміни щодо охорони фінансово-кредитної системи як складової всієї фінансової системи держави.

У 1826 р., у межах другого з визначених напрямів, було утворено III відділення Власної Його Величності канцелярії, яке мало виявляти інформацію про виготовлення чи збут підроблених грошей або цінних паперів. У подальшому в 1881 р. на зміну III відділенню утворено Департамент поліції, до головних завдань якого належала протидія фальшивомонетництву. Такий захід був зумовлений наявністю значної кількості кримінальних справ, порушених за фактом підроблення грошей та цінних паперів¹⁰, що свідчило про суттєву небезпеку, в якій перебувала економічна система держави.

Подальший розвиток державної охорони економічної системи від протиправних посягань відбувся в Кримінальному укладенні 1903 року. Діяння, що належали до фальшивомонетництва, було визначено в главі XX «Про підроблення монети, цінних паперів та знаків», а саме: підроблення, яке було вчинене способом, небезпечним для значного розмноження монети, а також підроблення способом, який не є небезпечним для значного розмноження монети; надання грошовим знакам, білетам, цінним паперам вищої вартості. При цьому предметом злочину була монета, державний кредитний білет; державний відсотковий папір, купон, талон або інший цінний папір. Злочин уважався закінченим у той момент, коли було виготовлено хоча б один грошовий знак. Особа, яка сприяла збуту підроблених грошей та цінних паперів, визнавалася суб'єктом злочину. На відміну від неї особи, які брали опосередковану участь у збуті коштів, притягались до відповідальності не за фальшивомонетництво, а за звичайне підроблення.

Таким чином, можна стверджувати, що за часів Литовсько-польської доби законодавчо було передбачено захист лише окремої складової економічної безпеки держави – грошової системи від фактів фальшивомонетництва. У подальшому, під час перебування України під протекторатом Російської імперії, відбувся

інтенсивний розвиток законодавства, норми якого забезпечували безпеку державної казни, грошової системи, сфери обігу цінних паперів, банківського та страхового ринків. Було закріплено достатньо розгалужений перелік протиправних діянь, які посягали на економічну безпеку держави.

Отже, упродовж перебування українських земель під протекторатом інших країн змінювалися підходи до забезпечення безпеки економічної безпеки держави від злочинних посягань, але майже в усіх нормах права, що діяли на території держави, існували статті, в яких було встановлено відповідальність за різноманітні посягання на цінності, які належали казні або державі.

¹ Ковальова С. Г. Судебник великого князя Казимира Ягайловича: моногр. / С. Г. Ковальова. – Миколаїв: Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Видавництво: Видавництво ЧДУ, 2009. – С. 18.

² Ясинский М. Уставніе земские грамоті Литовско-Русского государства / М. Ясинский. – М., 1894. – С. 36.

³ Лешков В. Н. Русский народ и государство. История русского общественного права до XVIII в. / В. Н. Лешков. – М., 1858. – С. 64.

⁴ Филиппов А. Н. Учебник истории русского права (пособие к лекциям) / А. Н. Филиппов. – Юрьев, 1907. – Ч. 1. – С. 102.

⁵ Нюрнберг А. М. Уставы об акцизных сборах / А. М. Нюрнберг. – М., 1912. – С. 359.

⁶ Бернер А. Ф. Учебникъ уголовного права. Части общая и особенная / А. Ф. Бернер – С.-Петербургъ, 1865. – Кн. 3. – С. 187.

⁷ Законы Уголовные / составилъ Н. А. Громовъ. – С.-Петербургъ, 1909. – С. 6864.

⁸ Жижиленко А. А. Подлогъ документовъ: Историко-догматическое изслѣдованіе / А. А. Жижиленко. – С.-Петербургъ, 1900. – С. 277.

⁹ Лохвицкий А. Курс русского уголовного права / А. Лохвицкий. – СПб., 1871. – С. 471.

¹⁰ Пономарев Н. С. Из истории борьбы з фальшивомонетничеством в России / Н. С. Пономарев // Права человека и проблемы обеспечения законности. – 1993. – С. 161.

Резюме

Тихонова О. В. Кримінально-правова охорона економічної системи держави від злочинних посягань в період перебування українських земель під протекторатом інших країн.

Розкрито особливості кримінально-правової охорони економічної системи держави від злочинних посягань в період перебування українських земель під протекторатом Литви, Польщі та Російської імперії. Визначено особливості розвитку системи нормативного забезпечення безпеки економічної системи держави від злочинних посягань шляхом визначення нових діянь злочинними та утворення певного державного органу, покликаного виявляти факти підроблення монети або цінних паперів. Доведено, що за часів Литовсько-польської доби було передбачено захист від злочинних посягань лише окремої складової економічної системи держави – грошової системи, а під час перебування України під протекторатом Російської імперії відбувся інтенсивний розвиток законодавства у досліджуваному напрямі та було закріплено відповідальність за достатньо розгалужений перелік протиправних діянь, які посягали на безпеку економічної системи держави.

Ключові слова: кримінально-правова охорона, економічна безпека, бюджетна безпека, податкові злочини, бюджетні злочини, економічні злочини.

Резюме

Тихонова Е. В. Уголовно-правовая охрана экономической системы государства от преступных посягательств в период пребывания украинских территорий под протекторатом других стран.

Раскрыты особенности уголовно-правовой охраны экономической системы государства от преступных посягательств в период пребывания украинских территорий под протекторатом Литвы, Польши и Российской империи. Обозначено особенности развития системы нормативного обеспечения безопасности экономической системы государства от преступных посягательств путем определения преступными новых деяний и создания определенного государственного органа, призванного выявлять факты подделки монет или ценных бумаг. Доказано, что во время Литовско-польской эпохи было предусмотрено защиту от преступных посягательств только отдельной составляющей экономической системы государства – денежной системы, а во время пребывания Украины под протекторатом Российской империи произошло интенсивное развитие законодательства в исследуемом направлении и была установлена ответственность за достаточно разнообразный перечень противоправных деяний, которые посягали на безопасность экономической системы государства.

Ключевые слова: уголовно-правовая охрана, экономическая безопасность, бюджетная безопасность, налоговые преступления, бюджетные преступления, экономические преступления.

Summary

Tikhonova O. Criminal law protection of the state's economic system from criminal encroachments during the period of stay of Ukrainian lands under the protection of other countries.

The peculiarities of the criminal legal protection of the state economic system from crimes during the stay of Ukrainian territories under the protectorate of Lithuania, Poland and the Russian Empire are revealed. Specific features of the development of the regulatory system for ensuring the security of the state economic system from criminal encroachments were identified through the definition of crimes of new acts and the creation of a certain state body designed to identify the facts of counterfeiting coins or securities. It was proved that during the Lithuanian-Polish era it was provided protection from criminal encroachments only as a separate component of the economic system of the state – the monetary system, and during Ukraine's stay under the protectorate of the Russian Empire, intensive development of legislation in the research direction occurred and the responsibility for a sufficiently diverse list of unlawful Acts that encroached on the security of the economic system of the state.

Key words: criminal-law protection, economic security, budget security, tax crimes, budget crimes, economic crimes.